

Fejlődés és felelősség: összhangban a természettel

Hornyák-Kövi Franciska*

DOI: 10.21549/NTNY.39.2022.4.5

Ollé J., Mika J. (Szerk., 2018). *Iskolakultúra és környezetpedagógia*. ELTE Eötvös Kiadó. <https://www.eltereader.hu/kiadvanyok/olle-janos-mika-janos-szerk-iskolakultura-es-kornyezetpedagogia/>

Az Ollé János és Mika János által szerkesztett *Iskolakultúra és környezetpedagógia* című tanulmánykötet 2018-ban jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottság Pedagógiai Szakbizottságának gondozásában. A 2017. évi Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozathoz kapcsolódó írások jellegüket – találunk közöttük elméleti, módszertani és fejlesztési célú munkákat – és témáikat tekintve egyaránt az interdiszciplinaritás, sőt sok esetben a transzdiszciplinaritás kategóriájába sorolhatók. Ám számomra nemcsak ebből fakad az olvasmány jelentősége, hanem az aktualitásából is.

Perjés István nevelésfilozófiai írása nyitja meg a kötetet. A szerző a tanár-diák közötti pedagógiai kapcsolat nézőpontjából a tekintélyelvű etikát

és a relativizmussal átítatott humanista etikát állítja szembe egymással. A *Nevelés – a gond kultuszától a hűség felelőségéig* című munkájában (9-20.) különböző, nevelésmélettel, nevelésetikával, filozófiával foglalkozó szerzőktől, például Frommtól, Oelkerstől, Prohászktól, Deweytől, Fukuyamatól vagy Szókratésztől vett számos idézet segítségével nagy gonddal, akár eltérő nézőpontokat is érvényesítve érzékelteti témája bonyolultságát (13-14.). Kiemeli, hogy a társas élet nevelési helyzeteiben nem csupán a tanár-diák viszony változik és érlelődik, hanem az önmagáért való ember morális szabadsága és felelősége is. Az elvont helyzetek megismerésén túl a valódi nevelési szituációkban használható módszerek megtalálására, megértésére és használatára buzdít.

A pedagógiai kultúra egyetemi megjelenési formáit mutatja be *Eszme és valóság: lehetőségek és kihívások az egyetemi kultúra fejlesztésében* című tanulmányában Ollé János, miközben arra is keresi a választ, hogy mi valójában az egyetem küldetése (21-27.). Az intézményeket is érintő folyamatos változás és az ahhoz történő alkalmazkodás tekintetében az egyetemi kultúra három súlypontját emeli ki: az oktatás és a kutatás minőségét, az egyetemi hatékonyságot és a működés eredményességét (22.). A felsőoktatás aktuális problémáit azonban nemcsak felsorolja, hanem azok lehetséges orvosolására is javaslatokat tesz, például szorgalmazza a fiatalok bevonását a kutatócsoportok munkájába már akár az alapszak éveitől. Hasonló véleményen volt Fábri György is, aki kötetében nemcsak a rangsorok módszertani és szemléleti gyengeségeire hívja fel a figyelmet, hanem kiemeli, hogy az egyetemnek egyszerre kell megvalósítania a professzionális médiamunkát, az önreflexiót és a kiválóságához való ragaszkodást (Fábri, 2016). Ollé János szerint a képzések és a hallgatók tekintetében az egyformaság helyett a sokszínűsége, az egyetemek hagyományos rangsorolása helyett pedig – melyek sokszor az egyetem méretét és költségvetését veszik alapul – az intézmény saját magához viszonyított fejlődési rangsorára kellene fókuszálnunk.

* Doktorandusz hallgató, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, franciskakovi@gmail.com

Bodó Márton munkájában az Iskolai Közösségi Szolgálat (IKSZ) program hazai megvalósulásának értő elemzését olvashatjuk a fenntarthatóság és a minőség összefüggésrendszerében. A nemzetközi tendenciák és mérések szerepének bemutatása után a technikai átalakulásoknak és az információs forradalomnak köszönhetően végbement olyan tudásfelfogás-változásokra is kitér, amelyek a hatékony tanítás alapelveire is hatással vannak (például a pedagógus monopolizált helyzetének megszűnése vagy a tanórán kívüli tevékenységek szerepének növekedése az oktatás folyamatában (31.)). Mindezek után a jellegét tekintve kompetenciafejlesztő IKSZ programot mutatja be részletesen, annak helyét és lehetőségét a köznevelési rendszerben. Az általános leírásnál a programot érintő kihívásokra és problémákra is kitér, sőt elemzi is azokat az iskolák és a diákok visszajelzései alapján *Iskolai közösségi szolgálat – fenntarthatóság és minőség dilemmája a köznevelésben* című írásában (29–40.).

Turós Máttyás vizsgálatának jelentősége (*A Waldorf-iskola választása mögötti szülői és tanári nézetek empirikus vizsgálata*) a szerző szerint elsősorban abban a tényben mutatkozik meg, hogy a Waldorf-iskolával kapcsolatos empirikus tanulmányok száma elenyésző. Kutatásában a legalább 10 éve tevékenykedő Waldorf-pedagógusokkal készült interjúk, valamint az iskolában tanuló gyermekek szülei által kitöltött kérdőívek segítségével az iskolaválasztás mögötti nézetek empirikus felmérése vállalkozik, miközben betekintést enged a Waldorf-pedagógia elméleti és gyakorlati vonatkozásaiba is. A kérdőívek és interjúk eredményei azt mutatják – hasonlóan a szerző más, hasonló témában végzett kutatásaihoz –, hogy a Waldorf-pedagógia egészéhez a szülők részéről pozitív hozzáállás kapcsolódik, akik az iskolában nem a pedagógia intézményesült formáit keresik: véleményük szerint gyermekeik szabadabbak, motíváltabbak ebben a közegben (50.). Ennek ellenére érdemes összevetni a leírtakat egyéb hasonló témában végzett kutatások eredményeivel: Szabó Éva és Labancz Ágnes 2018-as írásában például arra az eredményre jutott, hogy a Waldorf-iskolába járó diákok motivációja nem erősebb, mint a hagyományos iskolába járó diákoké (Szabó & Labancz, 2018). A nézetek és a realitás között tehát nem feltétlenül találunk összhangot.

Ollé János másik, módszertani írásában az online térbe kalauzol el bennünket. A digitális tartalomfejlesztéseket támogató modellek sajátosságait mutatja be, fókuszban a NEXIUS³ 2.0 oktatástervezési modellel (59–68.). A szoftver különlegessége abból ered, hogy megjelenik benne a tanulók oktatási tartalommal kapcsolatos tevékenykedésének előzetes tervezése is. Célja pedig az, hogy távoktatási környezetben, mentori és tanári tevékenység nélkül egyéni tanulási folyamatot tegyen lehetővé. Az *Oktatástervezés: a tevékenységközpontú digitális tananyag strukturális és módszertani sajátosságai* című tanulmányból a digitális oktatási tartalom strukturális szintjeit (képzés, kurzus, lecke, stb.) is részletesen megismerhetjük.

Varga Attila munkájában – *A globális felelősségvállalásra nevelés a magyar iskolákban: keretek, lehetőségek és kihívások* – felhívja a figyelmet arra, hogy az olyan szervezetekhez történő csatlakozás, mint az OECD vagy az Európai Unió, nem csupán országunk gazdasági teljesítményének elismerését jelenti, hanem olyan kötelezettségekkel is jár, mint a nemzetközi fejlesztési folyamatokban való részvétel (69–76.). A szerző a globális felelősségvállalás fogalmát járja körbe, bemutatva annak nemzetközi és hazai politikai szabályozási keretrendszerét. Mivel az ENSZ célja az, hogy 2030-ra minden diák elsajátítsa a fenntartható fejlődéshez szükséges ismereteket, ezért a tanulmány a globális felelősségvállalásra nevelés iskolai megvalósulásának lehetőségeit is bemutatja: intézményi szinten például a rendelkezésre álló tantervi keretek kitöltésére egyre több olyan lehetőség áll rendelkezésre, mint az Ökoiskola Hálózat-hoz⁴ való csatlakozás vagy a civil szervezeteket összefogó HAND (*Hungarian Association of NGOs for Development*

3. A Nexius Learning egy online oktatás-segítő keretrendszer, hasonló a már ismert és általánosan elterjedt online keretrendszerekhez, mint a Moodle vagy az Ilias.

4. Az ökoiskolák alapvető feltétele, hogy tiszteletben tartják az élővilágot, működésük során a legkisebb kárt okoznak az ökoszisztémának és filozófiájuk szerint az ökológiai és ökonómiai érdekek összeegyeztethetők. Az Ökoiskola címre pályázni lehet, s elnyerésével az adott nevelési-oktatási intézmény automatikusan csatlakozik az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet által koordinált hazai Ökoiskola Hálózat-hoz. Bővebben: okoiskola.hu (2020. 12. 29.)

and Humanitarian Aid) szövetségnek kiadványai, továbbképzései, iskolai foglalkozásai.⁵ A bemutatott lehetőségek mellett a szerző a felmerülő problémákra és kihívásokra is igyekszik objektív módon választ adni.

Buránszkiné Sallai Márta *Az időjárás oktatása a témalistától a tankönyvbe kerülésig* című környezetpedagógiai tanulmányában amellet érvel, hogy a meteorológiai információk hatékony alkalmazásához az ismeretek egyszerű átadása mellett szemléletformálásra is szükség van (77–86.). A szerző már doktori disszertációjában (Buránszkiné, 2018) is kitért arra, hogy az ehhez kapcsolódó készségek és kompetenciák fejlesztésére elsősorban az iskolai földrajz- és természetismeret órák a legalkalmasabbak. A szerző jelen kötetben található tanulmányában a természetismeret tanórák tankönyveinek elemzéséből levont következtetések alapján kérdőíves vizsgálatot végzett a földrajz/természetismeret tanítók körében. A kutatás eredményeinek köszönhetően megszületett kísérleti tananyag teljesítményméréssel és attitűdvizsgálattal sikeresen kipróbálásra is került hat középiskola és négy általános iskola segítségével. Ezen fejlesztési célú, széles körben adaptálható, módszertanilag összetett kutatás részleteit is megismerhetjük Buránszkiné Sallai Márta tanulmányából, ami ötvözi a kísérletezés, a megfigyelés és a projektmunka lehetőségeit.

Apró Anna és Novák Richárd közös munkájában a fényszennyezettség fogalmán túl azokat a tényezőket is bemutatja, amelyek a csillagos ég látványára és ezzel párhuzamosan az élővilágra is negatív hatással vannak. A főként az újonnan városiasodó területekre jellemző meggondolatlan és sokszor felesleges mértékű közvilágítás okozta fényszennyezettség az élővilág széles skáláját érintő folyamat. Nem kizárólag az emberekre gyakorolt hatására kell gondolni: az állatok és a növények tekintetében populációk összeomlását, esetleg lokális kipusztulásukat is eredményezheti. *A fényszennyezettség megjelenése az oktatásban* című tanulmány szerzői e témakör oktatási és társadalmi kérdéseivel való foglalkozást elengedhetetlennek tartják, ezért bemutatják azt, hogy mely tanórákon hogyan tanulhatunk a fényszennyezettségről (87–93.). Megismerjük a transzfer tudás kategóriájába is illeszkedő ismeret átadásának oktatási lehetőségeit és a természettudományos tantárgyak keretein belüli létjogosultságát, aminek tanítása nem feltétlenül a tananyag csökkentésével, csupán annak átalakításával és hangsúlyeltolással megvalósítható. Hiszen a biológia, földrajz és fizika órák tökéletes alapot biztosítanak olyan témakörök érintésére (pl. madárvédelem, egészségvédelem), amik kapcsolatban állnak a fényszennyezettség okaival és hatásaival, de ugyanígy ki lehet emelni a fényvel végzett természettudományos kísérletek elméleti és gyakorlati hasznát is. Az alapok tehát, mint láthatjuk adottak.

Ahogy az előzőekből is kiderült, a kötet sokszínű és igen aktuális tanulmányai globális kérdéseket boncolgatnak. Olyan változásokra hívják fel a figyelmet, amelyek modernkori világunkban mindenkit érintenek. Ám nem csupán egy általános helyzetképet kapunk a szerzőktől. Nemcsak az elmélet szintjén ragadják meg az esetleges problémákat, hanem azok lehetséges megoldására gyakorlati megvalósításban is gondolkodnak; kutatásaikban a fejlesztésre való igény is megmutatkozik, legyen szó tananyagfejlesztésről, kutatómódszertani újításokról, továbbképzési programok kialakításáról vagy a nemzetközi folyamatokba történő bekapcsolódás lehetőségeiről. A kötet, amellet, hogy tudományos tartalmakat közvetít, jól olvasható és szerethető is egyszerre. Éppen ezért egyaránt ajánlom a neveléstudomány kutatóinak, oktatóinak és hallgatóinak, valamint a pedagógia bármely területén tevékenykedőknek és a környezetükre érzékeny laikus érdeklődőknek.

5. Nemzetközi fejlesztéssel és humanitárius segélyezéssel foglalkozó magyar civil szervezetek szövetsége, aminek célja a globális, mindenkit érintő problémák megoldása és megelőzése különböző tréningek, programok keretein belül. <http://hand.org.hu/> (2020).

Irodalom

1. Buránszkiné Sallai, M. (2018). *Korszerű időjárési ismeretek és kapcsolódó magatartásminták a környezeti nevelésben*. Doktori értekezés, Eszterházy Károly Egyetem.
2. Fábri, Gy. (2016). *Az egyetem értéke. Felsőoktatási rangsorok és egyetemi teljesítmény*. ELTE Eötvös Kiadó.
3. Szabó, E. & Labancz Á. (2018). Hagyományos és Waldorf-iskolába járó diákok összehasonlítása a célorientáció és az iskolai kötődés szempontjából. *Alkalmazott pszichológia* 18(2), 21–38.
<https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2018.2.21>
4. Turos, M. (2018). A Waldorf-pedagógia képe az emberről és az életkori sajátosságairól. *Iskolakultúra*, 28(10–11), 113–120.